

* * *

Tot finint aquesta nota volem fer constar la abundor en que hom veu es presenten les *Marchantiales* cap al pla i en els alentorns de la çona mediterrània, ço que férem remarcar anys avans en una llista d'Hepàtiques d'Oriola (Alacant) (1), i que no desdiu de la conseqüència que es pot treure de l'estudi de llur repartició geogràfica, en els autors que d'aquesta s'han ocupat (2).

II

A propòsit d'una nova localitat de
 "Phíllítis Hemíonítis" (Lag.) O. Ktz. (Falguera)

Una curta estada a Tortosa, per les derrerries de Març i primers jorns d'Abril prop passats, em permeté realitzar un parell d'excursions un xic detingudes pels manantials d'aigües potables, a la «Caramella», en la vessant S. del Mont Caro, i per qualcunes de les reconades més ombrívols del barranc anomenat de Sant Antoni, que de aquella es deriva per a donar els sobrants de les aigües a l'Ebre, en sa vora dreta, pocs kilòmetres més enllà de Tortosa. En l'esmentat barranc, en llarga extensió, sota la propietat anomenada «la casa dels Canonges», que s'alça sobre l'espadat tallat de la riera, vaig tenir la fortuna de trobar, amb relativa abundor, la curiosa falguera, que tan escassa es en nostra Flora pteridològica.

Les dades de les localitats catalanes, on s'es trovada l'espècie,

(1) Boletín de la Soc. Arag. de C. N.

(2) Cf. «Études sur la distribution géographique des Mousses en France», par M. l'Abbé Boulay, 1877.

les consignarem en nostre assaig monogràfic de les Falgueres de Catalunya, publicat en el primer volum de «Treballs de l'*Institució Catalana d'Història Natural*», l'any 1915 (1), i, que ens ha semblat del cas reproduir en la mateixa forma en que les estampàrem aleshores:

«**Colm.**: (sub: *Scolopendrium sagittatum* D. C.); cerca de Barcelona (Salv., Quer); Gerona (Salv., Pourr.); Pirineos, Montseny (Quer, Palau); Montserrat (E. Bout.); Prats de Rey en algunos pozos (Puigg.)—N. v.: «Melsera» (Palm.).»

Referint-se a una espècie que no és gens abundant trobem massa general la frase: «cerca de Barcelona»; amb tot i tractar-se de cites atribuïdes a Salv. i En Quer. Tant més quant, per un ordinari, es fa en llocs ombrívols molt localitzats, com son: entrades de coves, avencs, baumes, boques de pous, etcètera. La cita de Bout. a Montserrat, sembla fictícia, segons deduí de catàlegs demanats directament al R. P. A. Marcet, O. S. B.

Costa (H.): (sub: *Scolop.*): «Prats de Rey, en algunos pozos, »Puigg. ! Monseny y Pirineos, Colm. No la he visto en estas localidades».

En son Herb. no n'hi ha cap exemplar. En el d'En Trèmols els que s'hi conserven no son pas de Catalunya.

Gibert (in lit.; sub: *Scol.*) avencs de la Febró, Tarragona.

Wk. et Lge. «In fissuris rupium umbrosis cavernisque regionis »inferioris Hispaniae orientalis et australis, raro; in Catalaunia (Montseny, Pyr., Colm.)» (sub: *Scolop.*)

L'escassa que és aquesta espècie, segons es pot deduir de les cites aduïdes, fa que transcribim aquí la noteta de nostre erudit conso-

(1) Pàgines 127-128.

ci honorari Dr. D. Carles Pau, de Segorbe, publicada en el BUTLLETI de Novembre de l'any 1912 (1):

«*Phyllitis hemionitis* (Lag., Garc. y Clem.) en Barcelona.

»El trabajo del P. Barnola publicado en el BOLETÍN de Junio 1912 (2), me recuerda la indicada criptógama vascular que ningún »amigo de Cataluña me ha comunicado recientemente.

»Dicha especie fué recogida por el Dr. Trémols y su etiqueta »trae estos detalles:

»—Barcelona, Montes de S. Gerónimo.

»Fuentes, riachuelos, etc.

»3 a 400 metros.

»Junio 1875.—

»Según esto deberá ser o debió ser abundante; se puede buscar »en el herbario del difunto Dr. Trémols bajo *Scolopendrium officinale*, que ciertamente no lo es.

»Segorbe 15. X. 1912.»

Tenim prou resseguides les encontrades de Sant Jeroni de la vall d'Hebron, a què sens dubte es refereix l'etiqueta del Dr. Trémols, que poseeix el Dr. Pau, no havent trobat mai l'espècie en qüestió. Però com que llurs condicions fitostàtiques són tan singulars, tenim com a força probable que es trobés, i àdhuc es trobi, en qualque recó d'exploració difícil, sigui per estar cercat per a defensa de la propietat, sigui per estar tancat com mina d'aigua, sigui destrossat al fer la carretera, edificar, o per qualsevol altre motiu. Ja havem fet constar que no es trova pas en l'Herbari del Dr. Trémols en son lloc propi, ni..... en la següent espècie, que sinonímicament es refereix a la denominació *Scolopendrium officinale*, notada pel dit doctor Pau. Es, doncs, o localitat avui perduda, o que cal explorar amb nova diligència, com ens proposem fer-ho. I ara ens permetem afegir

(1) V. *Secció oficial*, primera plana.

(2) V. p. 83 a 86. «Una falguera nova per a Catalunya i una nova localitat de l'*Anno-gramma leptophylla* (L.) Link.

que la tenim en nostre Herbari d'un pou de «Can Rovira», a Santa Eularia de Ronsanes en el Vallès.

* * *

A l'afegir ara aquesta nova localitat férem quelques reflexions respecte de l'*habitat* de l'espècie, i sa dispersió geogràfica.

La falguera de que ens ocupem és espècie constitutiva de l'*element mediterrani*; gaire bé en diríem *perimediterrània*. Aquesta única regió li assenyala En Christensen (1). Son localitats aduïdes per Christ (2) les coves de la çona litoral mediterrània, particularment en les illes del mediterrà, des de Palestina (Frey) i Grècia, fins Alger i Espanya. La dóna com substituïnt la *Phyllitis Scolopendrium* (L.) Newm. en els països més càlits de la mar llatina (3). Hooker i Baker (4) li assignen Espanya, S. de França, Itàlia i les illes mediterrànies. Ettingshausen (5) li senyala la localitat general, sud d'Europa. De Rey-Paillhade (6) enumera com localitats franceses: Provença, Còrcega i Alger, donant com a fites, inferior i superior respectivament, les longituds de 10 a 2,000 m. En el *Compendio de la Flora Española*, por Blas Lázaro e Ibiza (7) llegim: «Pirineo; indicada en Gibraltar».

Contra la suposició d'En Christ (8) de fer la *Ph. Hemionitis* reemplassant de la *Ph. Scolopendrium* en la regió mediterrània, podem fer remarcar que en la localitat de «Can Ros», (9) en plé Vallès, es troben a poques passes una espècie de l'altra, aquella en un pou, aquesta en una cínia veïna; a Tortosa, la torrentera més veïna a la de Sant Antoni, és la dels molins d'En Compte, o del Jesús, on tenim

(1) «Index Filicum». Hafniae, 1906, pàg. 492.

(2) «Die Farnkraüter der Erde». Jena, 1897, pàg. 211.

(3) V. l. cit.

(4) «Synopsis Filicum». London, 1874, pàg. 217, sub: *Scolopendrium Hemionitis* Sw.

(5) «Die Farnkraüter der Jetztwelt», Wien, 1865, pàg. 125; sub: *Scolopendrium hemionitis* Swartz.

(6) «Les Fougères de France». Paris, 1893, pàg. 106, sub: *Scolopendrium*.

(7) Madrid, 1906, 2ª edic., t. 1, p. 569; sub: *Scolopendrium Hemionitis* Lag. Garcia Clem.

(8) «Die Farnkraüter der Erde», sub gen: *Scolopendrium*, pàg. 211.

(9) Per equivocació anotàrem avans «Can Rovira», en lloc de «Can Ros».

recollida la *Scolopendrium*; que també es cria una mica més lluny en el barranc d'Alfara; i segurament es troben poc menys que barrejades en els indrets d'on s'han citat, o ben properes; això que no obstant, no aduïrem, per no tenir-ho comprovat personalment. No podem, doncs, admetre aquestes espècies com a mútuament substitutives una de l'altra, en diversa regió botànica.

* * *

Entre mig dels exemplars, que recollírem i observàrem a la localitat tortosina esmentada, uns eren ben formats, amb la fàcies típica de l'espècie, d'altres es trobaven deformats o contrets per l'escassetat de matèries nutritives, on la roca, que els hi serveix de substratum (conglomerat poligènic, amb alternància de capes argilocalcàries) no era encara descomposta, o tan poc que les arrels amb prou feines s'arrapaven. Entre la diversitat de formes migrades, que no cal esmentar, hi distingirem la var. *brevis* Bert. (1), que es caracteritza per son contorn cordireniforme a la base de les frondes, i oval en el rest, amb l'àpex *rom.* Goldschmidt (2) la considera com un estadi jove. En Christensen no li dóna més valor que de sinonímia (3).

Laboratori Biològic del Col·legi de Sant Ignasi, Sarrià, Maig 1918.

(1) «Misc. bot.», t. V., sub: *Scolopendrium*.

(2) «Tabellen zur Bestimmung der Pteridophytenarten». Cassel, 1901, pàg. 20.

(3) «Index Filicum». Hafnia, 1906, pàg. 619.